

2000/8

AZ EZEREGYÉJSZAKA MESÉI I.

A magyar könyvkiadásnak egyik legnagyobb vállalkozásába fogott bele az Atlantisz, az első hiteles magyar *Ezeregyéjszaka* kiadásával, amely — saját bevallásuk szerint — a kiadó legszebb munkája is egyben. Az *Ezeregyéjszaka* történeteinek sorsa majdnem olyan fordulatos, mint meséinek cselekménye. *Ezeregy*

szálon folytak, áramlottak az európai kultúrába, elsősorban azonban csak a részleteik lefordításával, valamint átköltések rendszeres megjelentetésével, amelyek közül a leghíresebb a francia Antoine Galland több kötetes műve. A magyar fordítások zöme is, amelyek az évszázadok folyamán elkészültek, elsősorban európai átköltött fordítások-feldolgozások leggyengébbjei után próbálták elkészíteni a maguk adaptációit, amelyek kritikai értékelésénél semmiképpen sem állíthatjuk, hogy teljesek, vagy még inkább hitelesek lennének. A rengeteg rosszul sikerült vagy éppen rossz-hiszemű félrefordításnak valószínűleg az adhatott táptalajt, hogy az *Ezeregyéjszaka* nincsen kéziratos hagyománya, sőt az arab irodalmi köztudat a legutóbbi időkig nem tartotta komolyan számon. A különböző forrásokból kiemelkedik a 19. század közepén kiadott ún. „kalkuttai kiadás”, amely mind a mai napig a legteljesebbnek nevezhető, s a legigényesebb fordítók (Enno Littmann, John Payne stb.) ezt használták saját adaptációik elkészítéséhez, s ehhez a forráshoz fordult az első teljes magyar fordítás elkészítője, Prileszky Csilla is, aki 1978-93 között elkészítette a magyar fordításirodalom korszakos teljesítményét az *Ezeregyéjszaka*jával. Prileszky Csilla több klasszikus, illetve modern arab irodalmi szöveg magyarra fordítása után érkezett el élete főművéhez, az *Ezeregyéjszaka* meséinek fordításához, melynek 8 000 gépelt oldalas kész változatával halála előtt két évvel készült el. Munkája gyümölcének tavalyi megjelentetését már nem érthette meg. A fordító teljesítménye előtt a magyar irodalomtudomány és az olvasóközönség is valószínűleg hódolattal fog megemlékezni, amelynek első jelei már e jelen kötet kézhezvételekor is feltűnőek.

Az ízlésesen kivitelezett kötet hét darabból álló sorozatnak csak a debütáns darabja, mely az első 145 éjszaka kilenc meséjét tartalmazza. Az *Ezeregyéjszaka* meséiről mindenkinek lehetnek valamilyen szintű személyes élmé-

nyei. A legtöbbünkben talán gyerekkorunk elalvás előtti meséinek hangulata kering a fejében, amelyeket igazán varázslatosná a történeteket körülölelő akkori élményeink teszik. A mai filmes és más műfajú, szinte a felismerhetetlenségig elferdített változatok dömpingjében különös élmény kézbe venni az eredeti *Ezeregyéjszaka*t. Ez a mű elsősorban, azt hiszem, nem gyermekeknek készült. Az eredetit híven követő arab nevek leírása számukra valószínűleg nehezen lenne követhető, másrészt a hosszú és összetett cselekménnyel bíró meséket (a legrövidebb is 10-15 oldal) átszövi az erotika és valami lágy naturalizmus is, amely kicsit megfoghatóvá, drámaivá is teszi ezeket a történeteket. Sahrzád történeteit élete megőrzéséért meséli Sahríjír királynak, aki e „kegyetlen” tette ellenére sem lesz negatív szereplő a könyvben, mint ahogy a többi szereplő is a mesékben megélt sajátos helyzetében nyeri el a megítélését. Így lehetséges, hogy könyörögnek a félelmetes ifritekhez, és fordulnak nagyhatalmú vezírek vagy királyok ellen, akikkel szemben a tiszta szívet és az igaz szerelmet használják fegyverként a főszereplők.

Prileszky Csilla prózafordítása, illetve nyersfordítása alapján — Tótfalusi István által elkészített versfordítások — pillanatok alatt alakítják ki az olvasó körül azt a más síkon mozgó tapasztalást, melyet toposzszzerűen mesésnek nevezünk az eddig szinte ismeretlen könyv után. Egy ragyogó, a teljeségre törekvő fordítás sem lehet elég azonban ahhoz, hogy valaki ezt a világot lényegében értelmezze, átélje — ehhez méreg, önzés, rossz szándék nélküli, sötétség nélküli lélek, tiszta, örömteli szív kell. Szélsőség. Ez a próbatétel és ez az élmény teszi mindig, évek múlva is olvasottá ezeket a varázslatos történeteket, s ösztönzi az embert arra, hogy leemelje a hét tervezett kötet közül az egyiket a polcra. (*Atlantisz Könyvkiadó, 1999*)

PÁNCZÉL HEGEDŰS JÁNOS